

DE PLATE

TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEMKUNDIGE KRING "DE PLATE", v.z.w.

Hoofdredacteur : O. VILAIN
Rogierlaan 38, bus 11
8400 OOSTENDE

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen ondertekende bijdragen.
11e jaargang, nr. 9 september 1982.

INHOUDSTAFEL VAN DIT NUMMER ZIE LAATSTE BLADZIJDE.

Septemberactiviteit

De Oostendse Heemkundige Kring "De Plate" heeft de eer en het genoegen u uit te nodigen op een voordracht, gevolgd door een kort toneelstuk.

Deze activiteiten gaan door op

donderdag 30 september 1982 om 20u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr. Colensstraat 6, Oostende.

Onderwerp : HET TONEELWEZEN TE OOSTENDE (1940-1980)

gevolgd door een korte eenakter opgevoerd in het Oostends
DE KWAAL VAN DE SCHOENMAKERSDOCHTER

De spreker : Roland STRUYS

de opvoering van de eenakter wordt verzorgd door de groep
DE TROEBADOERS

Vroeger hadden de Oostendse Verenigingen de gewoonte bij bepaalde gelegenheden een "stukje" op te voeren, zonder dat zij daarom toneel tot hun normale activiteit rekenden. Met deze traditie wil Roland Struys deze avond terug aanknopen.

Hij zet in met een voordracht over de naoorlogse geschiedenis van het toneelwezen te Oostende. Hierin bespreekt hij de diverse toneelgroepen die Oostende kent en gekend heeft en waaronder er enkele zoals "Nut en Vermaak" en het "Van Nestegenootschap" een eerbiedwaardige ouderdom bereiken. Hij zal de persoonlijkheden uit deze wereld ten tonele voeren, een overzicht geven van de kassuccessen, leuke en anekdotische voorvallen vertellen en de avond kruiden met het vele pittige dat het Oostends toneel te bieden heeft.

Onmiddellijk daarna brengt de groep DE TROEBADOERS, een korte eenakter met een veelbelovende titel, die in het Oostends opgevoerd wordt.

Een avond om van te snoepen, die geen enkele rechtgeaarde Oostendenaar mag missen. Zoals altijd is de toegang vrij en kosteloos, ook voor niet-leden.
Elk zegge het voort.

J.B.D.

EEN TENTOONSTELLING MET HISTORISCHE BLUNDERS

Ter gelegenheid van de viering van 100 jaar Davidsfonds Oostende werd op zaterdag 12 juni 1982 in de hall van het Feestpaleis alhier een filatelistische tentoonstelling gehouden.

Bij het thema "Oostende" hing een uitgebreide commentaar die ik met stijgende ergernis begon te lezen. Zoveel onwetendheid, kritiekloosheid en naïefheid had ik niet verwacht. Dat de mij onbekende opsteller het verleden van Oostende publiek mocht verknoeien, onder de auspiciën van het Davidsfonds, vond ik heel jammer.

Twee grove blunders stel ik hier aan de kaak.

1. Volgens onze auteur was de zgn. Streep (cf. o.a. Oostende-ter-Streep, enz.) een "meer" waar, aan het oostelijk en het westelijk einde, respectievelijk Oostende en Westende zijn ontstaan. En Middelkerke in het midden. (Van dat "meer" dus!).

Alle ernstige onderzoekers zijn het er al lang over eens dat het zgn. Ter Streep (uit Testerep, juister Testerreep) op "een langgerekt eiland" duidde, "oorspronkelijk een onbedijkt en onbeschermd schorreiland" (cf. o.a. Prof. Dr. A. Verhulst, Het Landschap in Vlaanderen in historisch Perspectief, 1964, p. 27).

Volgens onze uitstekende linguïst Dr. M. Gysseling moet dat Testerreep verklaard worden als "westelijke reep" (cf. Mededeelingen Vla. Topon. Vereenig. Leuven, 21e jg., 1945, p. 1-9).

Waar onze filatelistische commentator dat "meer" gehaald heeft mag de ..H. Filatellius weten.

2. Enkele regels verder poedelt de anonieme klungelaar nog sterker. Op zijn beurt laat hij de oorsprong van Oostende opklommen tot het begin van de 9e eeuw. Klakkeloos herhaalt hij - zoals vele anderen vóór hem - dat Gobrecht van Steenland in 814 aan de abdij van Sint-Bertijn in Sint-Omaars 33 dorpen had geschonken waaronder Oostende.

Al in 1897 wees E. Vlietinck (cf. Het Oude Oostende..., p. 24) op die dwaling waarvan de historicus Jacobus Meyerus (1492-1552) de geestelijke vader is.

Ten overvloede hebben M. Gysseling en A. Koch in "Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta", Tongeren, 1950, p. 57, akte 33, met wetenschappelijk gezag duidelijk gemaakt dat in de betreffende bron (een akte uit het klooster te Aire in Frans-Vlaanderen, gedateerd 27 maart 857) verkeerdelijk Oostende gelezen werd voor Oostede (nl. Hoogstade)..

Maar ketterijen zijn taai. En wat baten kaars en bril. Het moet dus niet verwonderen dat er in juni 1982 nog 'n bok geschoten wordt die al 85 jaar geleden geveld werd.

G. FILLIET

HEEMKUNDIG MUSEUM

Het Heemkundig Museum is gedurende gens de maand september geopend van 10u tot 12u en van 15u tot 17u. De dinsdag niet.

DE OOSTENDSE FOTOGRAFEN

Ter aanvulling van de reeks artikels van Conservator Norbert HOSTYN, graag de naam van Arthur POTTIER gevoegd aan de lijst der Oostendse Fotografen van vóór 1914...

Arthur POTTIER was de oudere broer van Georges POTTIER die later meer bekendheid verwierf door het uitgeven van foto-prentkaarten.

Arthur POTTIER werd geboren te Oostende op 24 april 1877 en overleed er op 17 januari 1946. Hij was de zoon van Louis POTTIER (1850/1925). Aannemer van Openbare Werken, en van Adorine VAN CUYCK (1855/1942).

Van moederskant erfde Arthur wellicht de artistieke aanleg welke in zijn werk terug te vinden is. Hij was tevens een zeer fijne tekenaar.

Arthur was de oudste zoon van zes kinderen uit het huwelijk tussen Louis en Adorine. Het gezin bestond uit : Arthur (°1877) - Hector (°1879) - Marguerite (°1880) - Georges (°1881) - Albert (°1886) en Richard (°1891).

Arthur POTTIER ging te leer in het buitenland waar hij te FRANKFURT (D) en te Parijs (Fr) vooral de FOTO-GRAVURE leerde.

In 1903 huwde Arthur POTTIER met Alix DE BRABANT (Geboren te HAVELANGE op 19 juni 1878 en overleden te Oostende op 30 september 1962).

Kort na zijn huwelijk vestigde Arthur zich als zelfstandige fotograaf in de LANGE-STRAAT (naast het hoekhuis Langestraat - Vlaanderenstraat).

Lang verbleef hij er niet want de zaak nam snel uitbreiding. Hij ging zich vestigen op de PLACE MARIE-JOSE, nummer 9 (later heker DEWULF) en opende een bijhuis op de DIQUE DE MEF nr. 48. Beide winkels hadden GEEN studio.

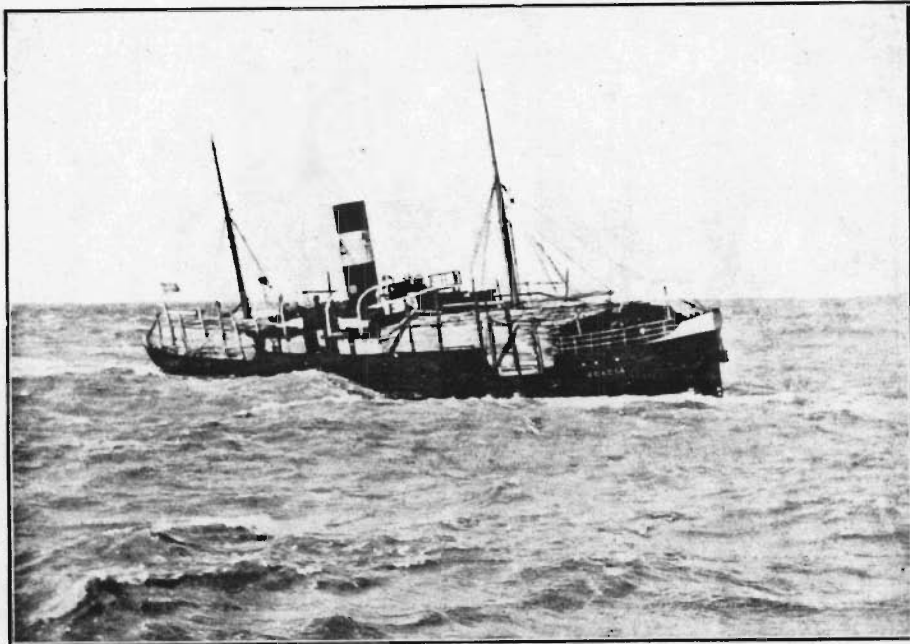
Arthur POTTIER specialiseerde zich op de SCHEEPSFOTOGRAFIE en legde tal van DRIE-MASTERS en MAALBOTEN vast op de gevoelige plaat.

Arthur was een zeer bescheiden en teruggetrokken man die echter tal van zeer goede vrienden kende. Onder andere de Oostendse Kunstschilder Leon SPILLIAERT van wie hij een mooie schilderij ten geschenke kreeg als blijk van deze vriendschap.

Arthur POTTIER en Alix DE BRABANT hadden twee kinderen : Yvonne en Robert. Yvonne, ook fotografisch-artistiek zeer begaafd, werkte vanaf 1935 samen met haar vader in de winkel op de Zeedijk nr. 48.

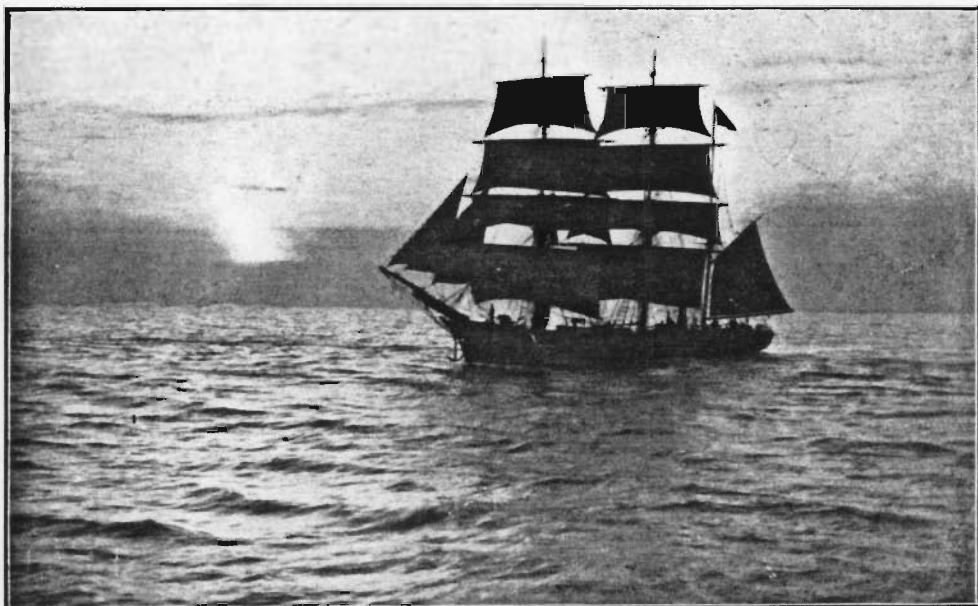
Bij het uitbreken van de Oorlog 1914/1918 vluchtte Arthur POTTIER met zijn gezin naar Frankrijk. Het is te Sèvres dat het tweede kind, Robert, het daglicht zag in 1918.

Teneinde zijn oudere broer te helpen zette Georges de zaak verder op de 'Place Marie-José'. Georges die toen 'elektricien' was, wist van fotografie nog niet veel af. Het vak moest hij zich dus eigen maken door praktijk en ondervinding.



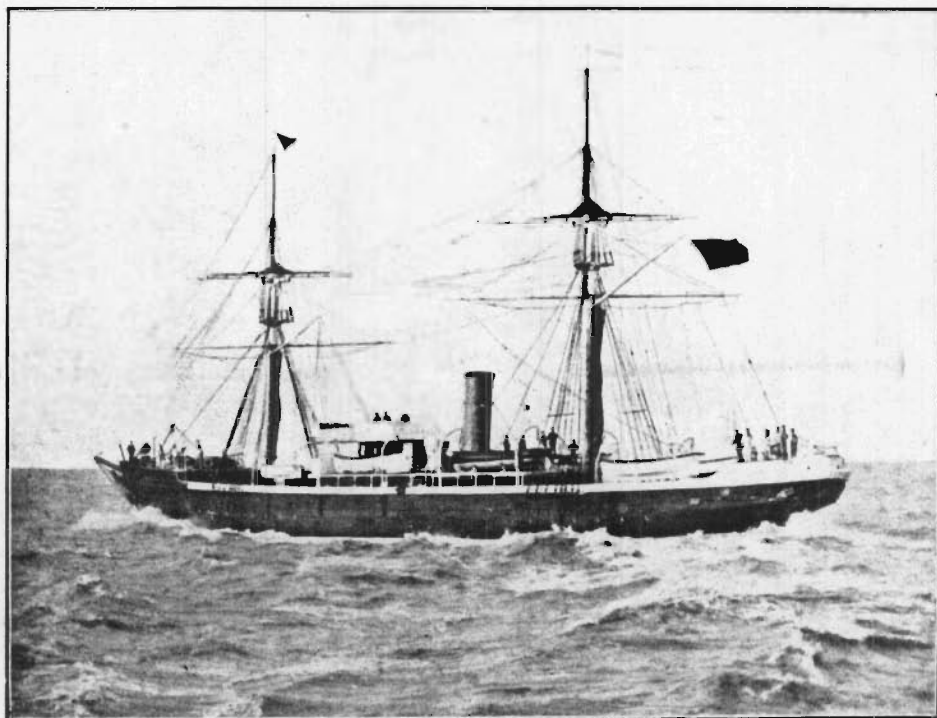
LE CARGO.

A. POTTIER.



LE VOILIER.

A. POTTIER.



L'AVISO « VILLE D'ANVERS ».

A. POTTIER.



LE PECHEUR.

A. POTTIER.

Na de wapenstilstand in 1918 keerde Arthur POTTIER terug naar Oostende en Georges moest de winkel ontruimen. Hij ging zich eerst vestigen op de VAN ISEGHEMLAAN en later op de Alfons Pieterslaan nummer 81. Bij het verlaten van de winkel op de Place Marie Joséé zouden echter meerdere instrumenten en veel materiaal "medeverhuisd" zijn, hetgeen aanleiding gaf tot menige betwisting en meelikheden in de familie.

De gekende Oostendse cineast Henri STORCK kocht bij Arthur POTTIER zijn EERSTE ciné-apparaat en kreeg van hem zeer vakkundige raad en hulp.

Henri STORCK is dit steeds indachtig geweest en tijdens een voorstelling van de Ciné-Club in de oude Volksbond vertelde hij deze anekdote aan de leden. Hij wist niet dat tussen die leden, de dochter was van Arthur, Yvonne met haar echtgenoot Eric DEWULF

In 1940, bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, werd door de Dienst van de CONTRE-ESPIONNAGE binnengevallen in de winkel op de Zeedijk. Alle bestaande glazen clichés werden op de grond geworpen, gebroken en met water overgoten. Heel weinig kostbaar archiefmateriaal overleefde deze vandalenstreek.

Van Arthur POTTIER verschenen enkele foto's in OSTENDE ET LE LITTORAL en zeer vele in WANDELAER SUR L'EAU.

Arthur POTTIER was zeer goed bevriend met Carlo LOONTIENS, de toenmalige Conservator van de Stad Oostende. Van hem kreeg Arthur meerdere opdrachten tot reproduceren van documenten en oude foto's die moesten dienen voor publikatie.

Op de foto-pochette van de handelszaak van Arthur POTTIER prijkt een DRIEMASTER waarvan de tekening ontworpen werd door Marc SEVERIN.

Zijn dochter Yvonne is gehuwd met Eric DEWULF. Beiden hebben de zaak verder gezet (ook te Gistel) tot in 1980 en genieten nu van een welverdiende rust. Meestal verblijven zij in het Zuiden van Frankrijk maar komen regelmatig terug naar hun 'geliefd' Oostende !!!

A. VAN CAILLIE

UITGAVE VAN EEN "GEDENKBOEK MICHIEL MISPELON"

Om de herinnering aan een verdienstelijk man levendig te houden én als blijk van dankbaarheid, werd een "Gedenkboek Michiel Mispelon" samengesteld met allerhande bijdragen van bekende en ons minder bekende personen. Wij merkten het opstel, "De Zwarte Zusters en de Waag te Oostende", geschreven door Jacques Mertens, onder de ruim 38 mededelingen op.

Het Gedenkboek wordt gedrukt op een beperkt aantal genummerde exemplaren, telt 641 bladzijden (53 illustraties inbegrepen) en was, tot en met uiterlijk 15 april 1982, aan voorintekenprijs van 950 B.F. (verzendingskosten inbegrepen), door overschrijving op rekening 474-4160411-21 te bekomen te 8120 KORTEMARK-HANDZAME.

E. SMISSAERT

NA RINSKOPF...

Het spreekt vanzelf dat RINSKOPF een benijdenswaardige muziekbibliotheek had samengesteld. Het zou in zijn bedoeling gelegen hebben deze aan het Conservatorium van zijn stad te schenken. Zijn erfgenamen beslisten er anders over. 95 operapartituren (zang en klavier), 120 orkestpartituren en 200 orkestpartituren met orkestmateriaal, plus een 1.000-tal kleinere muziekwerken, werden op 29 en 30 juli 1919 openbaar verkocht in een Gentse verkoopzaal; plus een hele bibliotheek literaire werken, een pastel van Henri DE GROUX en een Beethoven-buste.

X X X

Het Kursaal zelf kwam nogal beschadigd uit de oorlog. De Duitsers hadden er zich al die tijd geïnstalleerd, en er zinloze vernielingen aangericht.

Op 1 juni 1919 kon het nieuwe concertseizoen toch al starten. De nieuwe dirigent, Léon JEHIN zou het werk van RINSKOPF op waardige wijze voortzetten. Toch zou het Kursaal nooit meer dat vooroorlogse peil bereiken : het optimistisch élan was er voor goed uit. De crisisjaren waren op komst.

X X X

De journalist van "La Saison d'Ostende" bracht in zijn aankondiging van het eerste concert in 1919 volgende pakkende hulde aan de overleden maëstro (SO, 1.06.1919) : "... La plume hésite au moment de parler de la direction artistique. Le souvenir impérissable d'un artiste qui n'est plus se glisse sous la plume... Notre cher, notre grand Rinskopf ne sera pas là, plus jamais nous ne reverrons sa silhouette vive, que couronnait sa belle tête d'artiste, se profiler au pupitre de la direction du grand orchestre du Kursaal, d'où il faisait des flots d'harmonie sur les foules accourues.

Et lorsque, ce soir, pour la première fois, M. Jéhin, le nouveau chef lèvera la baguette et que pour la première fois depuis cinq années, l'orchestre du Kursaal attaquera quelque ouverture, le souvenir de Rinskopf, que nous avons tant aimé, que nous avons admiré sera présent dans tous les coeurs, et plus d'un se sentira étreint d'une poignante émotion. Pensons ici tous, à cette heure-là, nous lui devons cet hommage muet, et il sera certainement agréable à sa mémoire."

X X X

HET MEMORIAAL

In september 1920 liet RINSKOPF's familie zijn stoffelijk overschot naar Gent overbrengen. In dezelfde maand ging er in 't Kursaal een herdenkingsconcert RINSKOPF door.

Bij die gelegenheid werd een comité opgericht voor het bekostigen van een RINSKOPF-memoriaal. Niemand minder dan Camille SAINT-SAENS was erevoorzitter van het vriendencomité. SAINT-SAENS zou echter kort nadien overlijden.

LEON RINSKOPF



Portretfoto
(Foto Boute, Gent)

*A mon ami Edmond Van Bredael
Souvenir très affectueux
Boute 1875 Léon Rinskopf*

(Foto's Stadsarchief, Oostende)



Memoriaal door Pierre THEUNIS
(Oostende, Kon. Muziekconservatorium)

Op zondag 18 september 1921 werd het RINSKOPF-memoriaal plechtig onthuld in het Kursaal, dit in tegenwoordigheid van familie van de dirigent.

Het memoriaal was een werk van de gekende Brusselse beeldhouwer-medailleur THEUNIS. Tijdens de plechtigheid werden composities van de betreunde dirigent uitgevoerd.

Na de ongelukkige afbraak van het Kursaal, verzeilde het basreliëf tenslotte in het Conservatorium (Romestraat). Daar is het vandaag de dag nog steeds te zien, in de inkomhall, rechts van de trapjes.

Het lot, de ironie, wou dat naderhand Oscar DE CLERCK's LAPON-memoriaal juist er tegenover werd bevestigd...

Zo kijken de twee aartsrivalen mekaar bij manier van spreken voor eeuwig in de ogen...

X X X

OVERZICHT VAN RINSKOPF's COMPOSITIES :

- "Ainai" (cantate voor de Rome-prijs, 1889)
- Lauda Sion (religieus motet)
- Tota Pulchra (religieus motet)
- "Lyda" (op een gedicht van Armand SYLVESTRE) (1)
- Marche des Artilleurs
- Le Passé qui file (op een gedicht van Grégoire LEROY)
- Epitalame (op een gedicht van Grégoire LEROY)
- Hulde aan WAELPUT (mars)
- Hymne à l'avenir
- Hulde aan 't onderwijs
- Marche Triomphale
- "Amour" (voor achtstemmig koor)
- Eia, Chanson danoise (op een gedicht van A. BERTON)
- Een koningslied (1901)
- Chant du Rat Mort (1901) (tekst van Emile MATHIEU)
- Marche de Rat Mort (1901) (tekst van Geo DAVELUY)
- Salve ENSOR
- L'ART ENSOR (geschreven voor de "Rat Mort")

VOLGENDE INSTELLINGEN BEWAREN DOCUMENTATIE BETREFFENDE RINSKOPF :

Brussel, Kon. Bibliotheek

- Album Amicorum Eveline BRELIA : Incepit "Rhapsodie" met handtekening van Léon Rinskopf, Oostende, 5 juli 1911

Gent, Universiteitsbibliotheek

Oostende, Stadsarchief, Koninklijk Muziekconservatorium, Heemkundig Museum "De Plate".

BIBLIOGRAFIE :

- E. CLOSSON, La musique en Belgique, Brussel (LA RENAISSANCE DU LIVRE), s.d.
- (Edmond PICARD), Ostende-Centre-d'Art. Trois saisons d'activité 1905-1906-1907, Brussel (LARCIER), 1907.

- Guide Ostende l'été, (Oostende), s.d. (met portretfoto)
- In "La Saison d'Ostende" kunnen we zijn concertprogrammatie van dag tot dag volgen. Dit seizoenblad bevat verder ook enkele meer vermeldenswaardige artikels over RINSKOPF : 2 september 1906 (met foto)
 - 1-2 september 1907 ("Le Saint Rinskopf")
 - 12 juli 1907 "Chefs d'Orchestre")
 - 29 augustus 1921 (over het memoriaal)
 - 23 juli 1908 ("Déjeuner des Compositeurs")
- Ook in de kranten "Le Carillon" en "L'Echo d'Ostende" is veel over RINSKOPF te vinden. Speciaal te vermelden : R.M.L. Nos Artistes. Léon RINSKOPF, in L'Echo d'Ostende, 26 september 1901.

Norbert HOSTYN

Nota's :

- (1) In 1891 al gezongen door SERAN tijdens een Concert van de "Association Athlétique" te Gent (Hôtel Royal)

De volgende afleveringen zijn gewijd aan beroemde musici die door RINSKOPF gecontracteerd werden om te Oostende op te treden : R. STRAUSS, C. SAINT-SAENS, CH; M. WIDOR, E. ELGAR, C. CHAMINADE, e.v.v.a. Maar eerst volgt de biografie van Edmond LAPON, RINSKOPF's rivaal uit 1891.

EEN NIEUW TE VERSCHIJNEN ROMAN OVER OOSTENDE DOOR WILLEM BRAKMAN

Het tweemaandelijks literair tijdschrift voor België en Nederland, krotweg "Argus" geheten en zeerverzorgd gedrukt uitgegeven, biedt in het dubbelnummer 22-23 (jaargang 4, november 1981) een primeur aan. Deze nog vrij jonge periodiek drukt een fragment af uit de roman "Een weekend in Oostende" (in april 1982 nog in voorbereiding). De schrijver is de Noordnederlander Willem Brakman, geboren te 's-Gravenhage in 1922, die reeds een hele reeks verhalenbundels en romans op zijn aktief heeft staan. Opsommen of in een gesystematiseerd lijstje opnemen, doe ik liever niet : daar heeft de doorsnee-lezer(es) minder nood aan. Maar dát Willem Brakman de Nederlandse P.C. Hooftprijs 1981 (= de hoogste en tevens meest geëerde Nederlandse literaire onderscheiding en bekroning!) toegekend werd voor zijn gehele oeuvre, wil ik zeker niet onvermeld laten. Eén zaak is zeker : die Willem Brakman is niet aan zijn proefstuk, het ontbreekt hem niet aan officiële erkenning of aan lezers (dit valt wel vaker voor bij letterkundigen!), kortom : deze man is niet de eerste, de beste ...

De juiste verschijningsdatum van deze roman is nog niet bepaald; bij welke uitgever is mij niet bekend. Het reeds gepubliceerde fragment vult de bladzijden 275 tot en met 281 van "Argus".

E. SMISSAERT

Een toneelvereniging in verband brengen met een ideologische beweging kan op het eerste zicht ver gezocht lijken. Verhaalde vingervijzingen in die richting hebben ons echter duidelijk gemaakt dat er wel degelijk een verband bestaat en bestaan heeft tussen de vrijdenkers enerzijds en sommige socio-kulturele verenigingen anderzijds, rechtsstreeks of onrechtstreeks.

Els Witte schrijft in De Belgische Vrijdenkersorganisaties (1854-1914) : "De enorme uitbreiding en de relatief sterke impact die de vrijdenkersbewegingen in de periode 1854-1914 gekend hebben - we herhalen het - zijn niet los te koppelen van de ingrijpende veranderingen die zich in deze tijdspanne voltrokken hebben op sociaal-ekonomisch, sociaal-politiek en sociaal-kultureel vlak." (2)

Laten wij eerst even de 19^o eeuwse vrijdenkersbeweging nader toelichten. Zij stamt uit de 17^o en 18^o eeuw, toen een nieuwe sociale groep, de burgerij, zich opwerkte en daarbij een levensvisie aannam die tegenover de godsdienst opgesteld stond : de rede kwam centraal te staan en de Kerk werd ter zijde geschoven. Wiermee wordt het onderwijs van als maar groter belang omdat de ontwikkeling van het individu primordiaal is; in het nieuwe kapitalistische systeem streeft het individu immers op een rationele manier winst na, waardoor we het 'kennis-is-macht-mentaliteit' krijgen. (3) In het midden van de 19^o eeuw heeft de rationalisering van het bedrijfsleven nieuwe organisatievormen met zich mee gebracht waardoor nieuwe groepen een opgang kennen. Er ontstaat een sociaal nevenprodukt bestaande uit academici, hooggeschoolde technici en bedienden, voor wie een sterk gedifferentieerde, op hoge prestaties gerichte samenleving het natuurlijke werk- en leefmilieu was geworden. (4)

Deze evolutie had ook invloed op de politieke structuur : het liberalisme kende een bloeiperiode en de liberale burgers hadden er alle belang bij de kerk de rug toe te keren, omdat zij er een geheel andere structurering op na hield, die voor die periode zeer verouderd was.

Het kapitalisme wilde via een democratisering zijn sociaal en ekonomisch orderingsprincipe veilig stellen. Aan het noodzakelijk geworden socialiseringsproces van bredere bevolkingsgroepen in de maatschappij werd vooral door school, kultureel verenigingsleven, bibliotheekwezen, pers, toneel en literatuur meegewerkt. (5)

Kultuur stond dus in dienst van de nieuwe politieke en ekonomische beweging. Kan dit een van de redenen zijn waarom de katholieken bijna geen oog hebben voor het socio-kulturele leven ? La Feuille d'Ostende, het konservatieve katholieke Oostendse dagblad, rept praktisch geen woord over het kulturele leven te Oostende, dat in de periode 1865-1914 in volle bloei was.

Een gevolg van deze democratiserende trend was de algemene vulgarisatie van de wetenschap : de exacte wetenschap moest verstaanbaar gemaakt worden voor de man met een middelmatige edukatie. De drukker, herbergier, onderwijzer enz. moest op de hoogte blijven van de vooruitgang en zich kunnen wapenen ter verdediging van zijn ideologie. Hiervoor stonden te Oostende socio-kulturele organisaties in zoals het Willemsfonds en de Soci  t   Littéraire; zijn richtten 'voordrachten' in waar gastsprekers een of ander aktueel onderwerp behandelden.

De intellektueel (en pseudo-intellektueel) kreeg een groter aanzien in de maatschappij. Els Witte toont aan hoe de academici zich aan de progressieve vleugel van de liberalen schaarden. Steden als Gent, Antwerpen en Brussel worden kernen van vrijdenkers en liberalen. De Oostendse gemeenteraad was al vanaf 1830 liberaal getint maar van echte politieke partijen kan men pas spreken vanaf + 1850. Dan wordt de kloof tussen liberalen en katholieken als maar groter; deze evolutie resulteert in de oprichting van de Association Libérale et Constitutionnelle d'Ostende in 1866. (6) Radikaal progressieven waren er aanvankelijk niet; een gestadige liberalisering is er na 1860 wel waar te nemen: de opkomst van Oostende als badstad met de daarbijhorende vernakelijkheden als kansspelen en paardewedrennen, het oprichten van een gemeentelijk onderwijsnet en de stichting in 1882 van een atheneum waren allemaal elementen die door de katholieken ten zeerste afgekeurd werd. In de plaatselijke pers ontstonden grote polemieken met aan katholieke zijde La Feuille d'Ostende en aan liberale zijde L'Echo d'Ostende en La Carillon. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het bestuur van één der eerste kulturele organisaties opgericht na 1850, bijna volledig bestond uit kopstukken van de liberale beweging.

De toneelvereniging Hoop in de Toekomst werd opgericht in 1865. Voorzitter was Jozseph Marion, liberaal gemeenteraadslid en later schepen van kultuur. Leopold Vande Water was sekretaris en een der leden was Jules Daveluy, drukker en uitgever van L'Echo d'Ostende. Het hoeft geen betoog dat de nieuwe vereniging onmiddellijk de volledige aandacht kreeg van L'Echo. De dag na de oprichting staat er in een artikel te lezen: "Nous ne pouvons du reste assez encourager notre public ostendais à seconder les efforts de nos artistes-amateurs. A cet effet un seul moyen suffit, c'est que le public se rende au théâtre, il y puisera outre le délassement agréable, les principes de sa langue maternelle, et de la morale en action." (7)

De drie basisprincipes waren ontspanning, kennis van de moedertaal en moraal. Het is niet moeilijk in te zien over welke moraal het ging: de titel van het eerste toneelstuk dat Hoop in de Toekomst opvoerde was Marianne, of een vrouw uit de volksklas, een drama over het arbeidersbestaan: een liberale levensvisie zal de ruggegraat van de nieuwe vereniging zijn.

De oorspronkelijke leden waren allemaal middenstanders. Over de meesten hebben wij informatie gevonden in de fiches van Ostendiana. Tussen hun beroep of hun vrijetijdsactiviteiten kan makkelijk een verband gelegd worden met de liberale partij of vrijzinnige ideologie.

MARION, Joseph: voorzitter van Hoop in de Toekomst en liberaal gemeenteraadslid; lid van de Association Libérale; onder-voorzitter van de Société Royale des Sauveteurs Belge; rechter van de handelsrechtbank en kapitein in de burgerwacht.

VANDE WATER, Leopold: herbergier

VERBRUGGHE, J.: hotelier

CHEPIN: medewerker van Denier des écoles, een liberale organisatie welke omhalingen doet voor de arme kinderen der gemeentescholen.

CAZEAU: uitgever van La Feuille d'Ostende

VANHILT: medewerker van Denier des écoles

DUTHOIT

DESPLENTER

RIMBAU

BAELE, J. : herbergier en lid van de burgerwacht

VAN GRAEFSCHPEPE

DE WEIRDT : boekbinder

GODERIS, P. : mede'erker van Denier des écoles en lid van de burgerwacht

VERMEIRSCH

PIERS, E. : timmerman en lid van de arbeidersrechtbank (afgevaardigde van de arbeiders)

VERBRUGGHE, A. : hotelier

DIEPENHEIM, J. : herbergier, bekend onder de lapnaam 'Jantje uit den Hollander'.

DECLERCQ : lid van de burgerwacht

HERREBOUDT

DAVELUY, J. : drukker, uitgever Echo d'Ostende , lid burgerwacht

(8)

Een lid valt op in dit rijtje : Cazeau. Als uitgever van La Feuille d'Ostende past hij niet in een Vlaams-liberaal vrijdenkersmidden. Kunnen we hier stellen dat de uitzondering de regel bevestigt ? We mogen ook de betekenis van vrijdenker niet vergeten : + tolerant (zie voetnoot 1).

De vereniging trok aanvankelijk volle zalen en moet niet van enig talent gespeend zijn geweest. Reeds in 1866, nog geen jaar na de oprichting, wonnen zij de eerste prijs voor het drama en de tweede prijs voor het blijspel op de toneelwedstrijd van Ninove. Na enkele jaren begon de belangstelling te slinken, ondanks opeenvolgende successen op toneelwedstrijden te Brussel, Geraardsbergen, Oudenaarde, Lokeren en Lier. Eén artikel van Daveluy in L'Echo volstond om het stadsbestuur ertoe te bewegen een jaarlijkse subsidie uit te keren. Het bestuur nam ook enkele maatregelen : een klub voor karabijnschieters werd opgericht en regelmatig werden bals gegeven om de kas te spijzen. De vereniging herpakte zich zodanig dat ze zelfs aan liefdadigheid kon doen.

De thema's van de opgevoerde stukken waren edukatief en moraliserend van aard : op het programma stonden meestal twee stukken, een blijspel en een drama, een lach en een traan dus. De onderwerpen werden geput uit de vaderlandse geschiedenis of uit het dagelijkse leven. De stukken en de toneelavonden zullen we bij een andere gelegenheid bespreken. Het volstaat hier te melden dat alle opgevoerde stukken een strikte morele kode volgden; iedere blijk van onwelveuglijkheid werd angstvallig gemeden. Vrijdenkendheid mocht geen reden zijn voor losbandigheid of zedenverwildering, alles moest 'deftig blijven'. (9)

Dit betekent niet dat de katholieke moraal gevolgd werd. De vrijdenkers hadden een eigen normenstelsel opgebouwd, men denke maar aan de alternatieve doop- en begrafenisceremoniën. Men beriep zich in feite op het kleinburgerlijk normenstelsel waarin de maçonieke raad 'parle sobremant avec les grands' centraal stond. (10) Katholieke wetten werden provocerend met de voeten getreden, zoals het verbod toneel te spelen op sommige zon- en feestdagen .

"On lit au coins des rues que jeudi soir, 1 Novembre Fête de la Toussaint et veille de la commémoration des morts, notre société 'Hoop in de Toekomst' donnera une grande représentation flamande. Nous protestons de toutes nos forces contres ces abus et nous espérons que notre protestation trouvera de l'écho chez tout ostendais bien pensant.

Il faut avoir perdu tout sentiment chrétien et tout esprit de famille pour aller se divertir dans un théâtre un soir où l'Eglise rappelle à chacun la mémoire de ceux qui nous ont devancés dans l'éternité ... et que nous avons aimés en ce monde ... Une prière et une aumône pour l'âme de nos chers défunts, afin que le Seigneur efface leurs iniquités et les délivre des leurs souffrances, serait beaucoup mieux!

Tout ce qui touche de près ou de loin à la religion doit être détruit, dit le libéralisme, et pour y aboutir passons au dessus de tout!"(11)

Maar vooral de burgerlijke begrafenissen vormden een groot twistpunt. De katholieken probeerden op iedere manier dergelijke manifestaties te boycotten.

"Les Enterrements Civils - Le Spiritisme libre-penseur est en progrès à Ostende. On y enterre CIVILLEMENT des femmes ! ... que tout le monde a vues dans nos églises pratiquer jusqu'à ces derniers jours, les devoirs de la religion catholique est qu'on sait ne l'avoir jamais reniée.

Est-ce en faveur de la liberté de conscience si vantée par nos adversaires que les libéraux refusent à leurs malades des consolations de la Religion aux derniers moments de la vie et s'opposent même sous peine d'interdiction de la maison, à ce qu'on parle la religion chez eux ?

Nous aimons à croire que ces hautes intelligences spirites ne s'imaginent pas que la présence du prêtre est une violation de la liberté de conscience ou un arrêt de mort et qu'elles ne croient pas faire preuve de bravoure en donnant à leurs défunts des funérailles que durant toute leur vie ils ont eues en horreur.

Cette conduite absurde est universellement condamnée et on en parle avec indignation.

Il faut être libéral pour violer ainsi la liberté. A ce propos tenons à dire qu'il est sévèrement défendu à tout catholique de prendre part à ces manifestations dirigées contre leurs religion."(12)

Het betreft de begraafing van mevrouw Maryssael, echtgenote van de liberale schepen die later socialist zou worden. In L'Echo d'Ostende staat te lezen dat zij een meid was en haar ganse leven het spiritisme beoefende. (13)

Ook leden van Hoop in de Toekomst waren vrijdenker of spiritist. Op de begrafenis van Karel Desmet werd een lijkrede gehouden door een broederspiritist (14); Louis Glorieux werd te Gent burgerlijk begraven. (15)

Hoop in de Toekomst had ook sterke politieke connecties. We schreven reeds dat het bestuur enkele gemeenteraadsleden telde; Maervoet schrijft "de verschillende verenigingen speelden nog altijd een grote rol bij het aanduiden van de kandidaten". (16) De vereniging stond altijd klaar om propaganda te maken of om een verkozen lid te huldigen. Tijdens de verkiezingsstrijd was politiek de enige betrachting. Zo staat in een brief van sekretaris Daveluy aan de Gentse manager Fauconnier :

"Mijnheer Fauconnier,

Wij zijn in volle kiesstrijd, gij zult dus begrijpen dat wij ons weinig met toneel kunnen bezig houden, des te meer dat onzen Voorzitter, den heer De Breyne, eene der uit-

tredende leden is, en hard bestreden wordt." (17)

Men kan zich terecht de vraag stellen of sommige leden de vereniging niet gebruikten om een politieke carrière op te bouwen. We denken hier aan E. De Breyne en N. Pede, voorzitter en onder-voorzitter na de dood van Joseph Marion. Zij waren ook diegenen die in oktober 1880 Liberté et Progrès oprichtten, een liberale progressieve fractie die tot doel had het liberalisme en het vrije denken te verspreiden. (18)

Een eerste officiële vrijdenkersbond werd pas opgericht in 1891 (19); toch durven wij stellen dat Hoop in de Toekomst een vereniging was met vrijdenkerssympathieën. Dit betekent niet dat alle leden dezelfde opinie deelden. Eerder hadden we het al over Cazeau; Eugène Van Oye is zo'n ander geval. Hij publiceerde na 1870 talrijke verzen met een kristelijke inslag. Hij was waarschijnlijk lid van de vereniging wegens het Vlaamse karakter; overigens wordt hij door de katholieken als een buitenbeentje beschouwd.

Ook menen wij dat er in de periode voor 1890 niemand in Oostende was die genoeg politieke bagage had en filosofisch onderlegd was om een vrijdenkersbond op te richten. De toonaangevende groep te Oostende was de 'vulgatorische bedrijvige intelligentia' (20) die de te propageren kultuurgoederen pas uit tweede hand verworven had. Veel nieuwe initiatieven mocht men van hen niet verwachten.

De eerste vrijdenkersbonden waren radikaal en wezen iedere band met de godsdienst af. De Oostendse liberalen waren voor het recht van vrije meningsuiting en ideologie, maar de meesten onder hen bleven katholiek (21). Zij kwamen op tegen de verouderde structuren, niet tegen de oude moraal, die zij in feite behouden wilden zien. De Oostendse liberalen waren er zich ook van bewust dat, indien zij Oostende wilden zien uitgroeien tot een internationale badstad, het geen radikaal nest mocht worden. Ieder een, dus ook gelovigen, moest welkom zijn.

Dit zijn volgens ons de redenen waarom zij vergaderden onder de mom van socio-kulturele verenigingen; want naast Hoop in de Toekomst had men ook nog de Cercle Coecilia, de Sociëté Littéraire, Onder Ons, de Liberale Vrijsschutters enz... die allemaal verenigingen met liberale inslag waren. Men vergaderde, ontspande zich, en hoorde nu en dan eens een nieuw geluid, Hoop in de Toekomst had als ontspanning toneel, maar of dit in feite hoofdzaak was, betwijfelen we.

BIBLIOGRAFIE

1. De term 'vrijdenker'

Een sluitende definitie van de term 'vrijdenker' geven is een ingewikkelde en omslachtige zaak. Professor R. Willemyns heeft in Het Tijdschrift voor de Studie van de Verlichting en het Vrije Denken, 8°-9° jg. (1980/81) 4 p. 239-262 een tipje van de sluier opgelicht. Wat in deze studie naar voren komt zijn de veelvuldige interpretaties die aan het woord vrijdenker-vrijzinnige verbonden zijn.

We beperken ons daarom tot het opgeven van de betekenis-matrix door professor Wille-
myns opgesteld. We wijzen er echter op dat er nog andere interpretaties aanvaard-
baar kunnen zijn.

Vrijzinnige : + tolerant
- gelovig
- dogmatisch
- clericaal
+ mens centraal
+ Vrij Onderzoek
+ Rechten van de mens
- kerkelijk

2. WITTE, E. De Belgische Vrijdenkersorganisaties (1854-1914), in Tijdschrift voor de Studie van het Vrije Denken en van de Verlichting, 5° jg. 1977, n° 2 VUB, p. 129
3. Ibidem, p. 131
4. Ibidem, p. 130
5. Ibidem, p. 134
6. MAERVOET, W., De politieke evolutie in het Arrondissement Oostende (1830-1914) in Ostendiana, Lustrumboek van de Vlaamse Vereniging voor Familie-
kurde Afdeling Oostende-Kuststreek, Oostende 1972, P. 68
7. L'Echo d'Ostende. 19/11/1865
8. Zie fiches projekt Ostendiana, stadsbibliotheek Oostende
9. WITTE, E. op. cit. p. 183
10. Ibidem, p. 183
11. La Feuille d'Ostende, 01/11/1877
12. Ibidem, 06/04/1879
13. L'Echo d'Ostende, 10/04/1879
14. Ibidem, 09/02/1882
15. Ibidem, 03/06/1877
16. MAERVOET, W. op. cit.
17. Hoop in de Toekomst, Briefwisseling 25 juni 1883 - 20 december 1885, archief mu-
seum 'De Plate' Oostende.

18. Echo d'Ostende; 14/10/80

19. NUITTEN, K., Bijdrage tot de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging te Oostende, Politieke en Organisatorische (1880-1940) onuitgegeven licentiaatsthesis VUB 1973-1974.

Noot : Els Witte zegt in Belgische Vrijdenkersorganisaties dat de eerste Oostendse vrijdenkersbond opgericht werd in 1908.

20. Witte, E., op. cit. p. 230

21. In L'Echo d'Ostende van 16/02/1879 staat :

'Joseph Marion était un libéral ardent, convaincu; jamais dans il ne s'est départi de la ligne de conduite que lui traçait son conscience et son devoir.'

maar ook :

'Elle (l'âme) est une entité complète, progressant toujours dans l'ordre moral, accomplissant la mission que le créateur lui avait assignée : Eternelle avec Dieu, elle a suivi dès l'éternité les diverses étapes indiquées. Préexistant avant l'homme, elle vivra éternellement, obéissant aux ordres que lui donne Dieu son créateur.

Eh bien, Messieurs, l'âme de notre ami, de notre collègue, qui est enlevée si prématurément à notre estime et à notre affection, se soumet avec la plus entière confiance au jugement de l'opinion publique.'

(nekrologie Joseph Marion)

J. SUPMONT

NOG TE KOOP AANGEBODEN TENTOONSTELLINGSCATALOGI

Als afgestudeerde en gediplomeerde licentiaat-historicus krijgen wij regelmatig vanwege het Algemeen Rijksarchief te Brussel een overzicht van te koop gestelde catalogi toegezonden. In de tentoonstellingscatalogi van deze Rijksinstelling zijn nog volgende catalogi voorradig :

- (CAT. 13) : Catalogus van de tentoonstelling "Nieuwpoort door de eeuwen heen".
1963, in-8°, 23 p., ill., 25 B.F.
- (CAT. 17) : Catalogue de l'exposition "Ostende 1000".
1964, in-8°, 77 p., ill., 70 B.F.
- (CAT. 35) : Tentoonstelling "De Noordzee".
1967, in-8°, 153 p., ill., 100 B.F.

De betalingswijze is als volgt geregeld. De publikaties van het "Algemeen Rijksarchief" (Ruisbroekstraat 2, 1000 Brussel) kunnen worden bekomen voor storting op rekening nr. 210-0080633-78 van het Patrimonium van deze instelling; op de strook van overschrijving of storting zal (zullen) de verwijzingen naar de gewenste publikatie(s) aangebracht worden (CAT.), gevolgd door het of de nummers.

E. SMISSAERT

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - XXV : JULES COLLEN-TURNER

Deze kunstenaar werd op 19 augustus 1884 te Schievelbein geboren. Zijn ouders heetten Abraham COLLEN en Winna MARENSE. Hij was gehuwd met Aline HOECHE en had een zoon die Bernard (of Bernett??) heette.

Hij was een Duitse Jood, die in de vroege jaren dertig, ten tijde van het opkomend nazisme en de jodenhaat, Berlijn verliet, veiliger oorden opzocht en zo te Oostende strandde. Omwille van zijn Duits-zijn en Jood-zijn zou hij tijdens de Tweede Wereldoorlog in een Frans kamp geïnterneerd zijn geweest.

Mijn zegslui, mensen die de kunstenaar hebben gekend, deelden me mee dat hij lange tijd naast de Pastorie van de H. Hartparochie heeft gewoond. Later verhuisde hij naar de Plantenstraat 60.

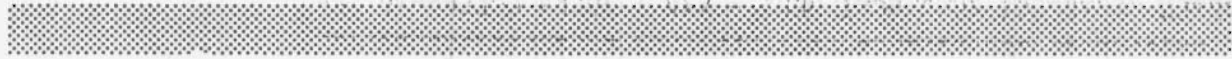
Jules COLLEN-TURNER overleed te Oostende op 27 november 1948.

X X X

Jules COLLEN-TURNER was zowel schilder als etser. Schilderijen uit zijn Oostendse periode zijn ondermeer de portretten die hij maakte van E. DE TAEYE, F. EDEBAU en Stadssecretaris M. SURMONT, alsook een Gezicht op de Vismarkt dat te zien is in het Heemkundig Museum.

LIJST VAN DE MIJ TOT NU TOE GEKENDE ETSEN VAN COLLEN-TURNER :

1. FAUST
get. onder rechts TURNER 1923
2. BOOMSTRONK
get. onder links TURNER 1926
3. LEZENDE OUDERLINGEN
get. onder links ICT 1928
4. 4 LEZENDE OUDERLINGEN
get. boven rechts 1932
5. OUDE MAN
get. boven links IC TURNER 1933
6. PEDELAAR
get. onder links : IC TURNER 1934
7. OUDE JOOD IN ZIJN STOEL
getekend boven rechts IC TURNER 1935
8. SCHEEPJES IN DOK TE OOSTENDE
get. onder rechts IC TURNER 1935
9. PAARD EN KAR MET VOERDER
get. onder rechts : IC TURNER 1937
10. WERF
get. onder links IC TURNER 1937



De laatste
uitgegeven boeken

zijn **ALTIJD**

te verkrijgen bij

INTERNATIONALE BOEKHANDEL

N. V.

Adolf Buylstraat 33

8400 - Oostende Tel. 70.17.33

en in haar bijhuizen



11. CAFEINTERIEUR TE OOSTENDE
get. onder rechts
12. TWEE DOMPELAARS OP HUN STOK LEUNEND
ca. 1938
oplage : 27
13. JAMES ENSOR
1940
14. Carles LOONTIENS, Stadsbibliothecaris, in de bibliotheek
ets, oplage 20
15. Carlos LOONTIENS, Stadsbibliothecaris
ets, oplage 30
16. GOLVENDE LANDSCHAP MET WEIDE EN MOLENS
ets, 19, 5 x 29 cm.

X X X

J. COLLEN-TURNER is uitzonderlijk goed vertegenwoordigd in het Museum voor Schone Kunsten te Oostende :

- Portret van Stadssecretaris M. SURMONT ; 1937
Inv. 884
- Strand te Oostende ; 1948
aquarel ; inv. 214
- Vismarkt te Oostende ; 1937
olie op paneel ; Inv. 518
- James Ensor
(zie overzicht etsen, nr. 13) Inv. 577
- Groep vissers ; 1947
aquarel ; 38x 48 ; Inv. 601a
- De werf ; 1937
Inv. 601b
- Hulde aan de stad Oostende ; 1946
olie op doek ; Inv. 900.
- Portret van C. LOONTIENS
(zie overzicht etsen, nr. 15) Inv. 117).
nr. 1/30
- Panorama op Oostende
2 sanguineschetsen.
- Portret van C. LOONTIENS
(zie overzicht etsen, nr. 14) wnv. 1478.

Norbert Hostyn

N.V.D.R. : Ter gelegenheid van dit artikel wordt een kleine tentoonstelling rond COLLEN-TURNER ingericht in het Heemkundig Museum.

Volgende aflevering : Kunstschilder Vital KEULLER.

In het Rijksarchief te Brussel wordt onder nr 92 in de farde nr 503 (Cartes et Plans Manuscrits et Gravés) een merkwaardig plan van de stad Oostende met haar omgeving bewaardt (1). Het plan is met zwarte inkt op papier getekend, doch is anoniem en niet gedateerd (2). Enkel de waterlopen, de havengeul en de zee werden blauwgekleurd. De tekening bevat een schaal aanduiding van 1000 voet en is geörienteerd (het noorden is naar de linker onderhoek gericht).

Het plan vertoont drie belangrijke gedeelten, die elk een bijdrage inhouden tot de geschiedenis van Oostende; het tekstgedeelte in de rechter bovenhoek, de aanduiding van voorgestelde dijktracé's en een afbeelding van het herop te bouwen Oostende :

1. Het tekstgedeelte :

Een transcriptie van de tekst, voorkomende in de rechter bovenhoek van het plan, luidt als volgt :

Declaration des parties remarquables de ceste Chartre.

1. La forme de la dycque selon l'Intention de cauboerven laquelle ne peult estre flanque de la ville.
2. La place ou ledict cauboerven veult traverser la geule
3. La place a mettre la Schuer Sluyze par cauboerven
4. Les places pour mettre les Sleuzes tant pour le passage des bateaux que pour l'essuy des eaux des terres de Sheer woutermans.
5. La forme de la Creque au lieu qui peut estre flanque de la ville des Bouleverts A B C en laquelle seras mis en
6. la Schuer Sluyze et les deux aultres en la place.
7. Les Escluses pour le passage et essuy des eaux lesqueles ausdicts lieux sont non seulement en défence de la ville et 50 verges plus près du canal et pour icelles rayson plus prospere de faire schuring car daultant plus quicelles escluses sont esloigner du havre d'aultant moindre opération pourront en faire.

Volgens de aanduiding in farde nr 503 van het Rijksarchief zou het geschrift dateren uit het begin van de XVIIIde eeuw. Dit stemt geheel overeen met de voorstelling van de stad Oostende : de westelijke haven werd pas na 1604 verlaten ten voordele van de binnenhaven, de indijking van de Potteriepolder komt op deze kaart nog niet voor (deze indijking vond plaats in 1634 (3)). Ook de afbeelding van de stad Oostende zelf bevat heel wat indicaties om de dateringsgrenzen nog dichter bij elkaar te brengen. Zo worden o.a. op dit plan de gronden voor het nieuw op te richten Capucijnenklooster zuidwestwaarts van de stad afgebeeld, doch vanaf 1618 werd aan de Capucijnen een nieuwe plaats ten noorden van de stad toegewezen (4).

In deze tekst duidt de benaming "Bouleverts A B C" op drie bolwerken nabij de nieuwe binnenhaven : A komt overeen met het oude Suytbolwerk, B is het Spaens bolwerk en C het Suytoostbolwerk of Koestal. Twee belangrijke namen komen eveneens in deze tekst voor : in elk van de alinea's 1., 2., en 3. wordt de naam "cauboerven" vermeld. Op een mogelijke interpretatie en correctie van deze schrijfwijze wordt verder in het artikel ingegaan. De naam "woutermans" verwijst naar het heerschap of ambacht van Woutermans, behorende tot het Brugse Vrije (5).

HET COEBERGER-PLAN VAN OOSTENDE



Declaration des parties Remarquables de cette Carte.

1. La forme de la Citadelle, formée d'un bastion qui s'étend sur le Canal de St. Catharina, et qui est fortifié de toutes parts.
2. Le Canal de St. Catharina, qui est le principal de la ville.
3. Le Canal de St. Pierre, qui est le second de la ville.
4. Le Canal de St. Georges, qui est le troisième de la ville.
5. Le Canal de St. Martin, qui est le quatrième de la ville.
6. Le Canal de St. Jean, qui est le cinquième de la ville.
7. Le Canal de St. Louis, qui est le sixième de la ville.
8. Le Canal de St. Charles, qui est le septième de la ville.

Les lettres A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z, marquent les lieux les plus remarquables de la ville. Les chiffres 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, marquent les portes de la ville.

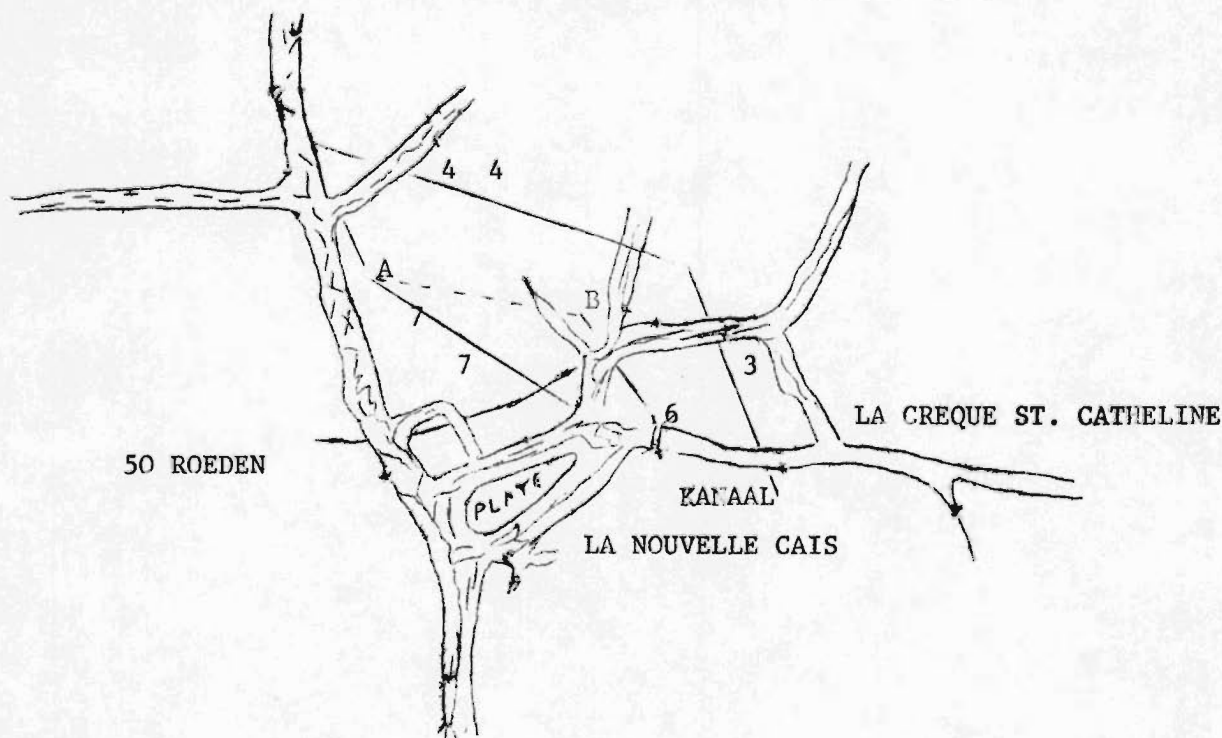
Blijkbaar wordt in deze tekst een onderscheid gemaakt tussen spuisluizen (in de tekst aangeduid als schuursluizen) en uitwateringssluizen. Eerstgenoemde sluizen dienen om havens te schuren. Zij bestonden uit verticaal omhoog te hijsen schuiven die een spui- kom van het water van de zee afsloten. Bij hoogtij werden deze schuiven geopend en kon de spui- kom of houder volstromen. Bij laagtij werden zij weer geopend en door een sterke stroming werd het zand, dat in de haven opgehoogd lag, naar de zee weggespoeld. De uit- wateringssluizen dienden om water uit laaggelegen terreinen of polders (hier zijn het de polders van 's Heer Woutermans' Ambacht) op de zee of op een getijderivier te lozen (6).

Het zopas besproken tekstgedeelte vormt de legende van de verschillende cijfers, aange- bracht langs de voorgestelde dijktracé's tussen de Katherinakreek en de binnengeul.

2. De dijktracé's tussen de Katherinakreek en de "Cuisserskreek" :

Volgens de tekening van de dijktracé's en voortgaande op de bijhorende legende kan de hypothese vooropgesteld worden dat het voorstel van "Cauboerven" beoogde om de nieuwe oostelijke haven met de bijhorende watergeulen een gunstige waterschuring te bezorgen, alsook ten gepaste tijde de zuidkant van de stad te verdedigen door onder water laten lopen van de Katherinapolders (7).

Deze dubbele functie wordt verkregen door het plaatsen van zes sluizen (op het plan aan- gegeven met de cijfers 4, 4, 7, 7, 6 en 3). De sluizen 3, 6 en 7 (twee maal) doen dienst als schuursluizen. Deze laatste - volgens de tekstlegende van het plan- bevinden zich op 50 roeden (nagenoeg 150 m) dichter bij de haven en het kanaal. Vandaar de ingesneden vorm van de dijken i.p.v. de rechtstreekse verbinding tussen A. en B (8).



Afbeelding 1. Dijkeraanleg rond de nieuwe binnenhaven. De stippelijn wordt van B naar C over 50 roeden (ongeveer 150m) opgeschoven, zodat de sluizen 7, 7 dichter bij de haven en bij het kanaal komen te liggen.

Deze interpretatie komt voort uit de vergelijking van het betreffende plan met een gravure van Oostende, bewaard in de Afdeling Kaarten en Plannen van Koninklijke Bibliotheek Albert I (C.P. IV 10.045). Deze eveneens anonieme en niet gedateerde kaart (voorstellende de stad Oostende rond 1604) vertoont niet alleen heel wat punten van overeenkomst met dit plan van "Cauboerven", doch helpt ons in de situering van het kanaal, zoals vermeld staat in de legende. Inderdaad, op de anonieme gravure werd de benaming "nieuw kanaal" aangebracht op de rechtstreekse verbinding tussen de Katherinakreek en de nieuwe binnenhaven (tussen de "Plate" en de "nouvelle Caïs").

Het gebied tussen de dijken 1 en 5 werd opgevat als een houder of spuikom voor de nieuwe binnenhaven. Het schuren gebeurde door het ten gepaste tijde openen van de sluizen 6, 7 en 7. Wij weten echter niet of dit project van sluizen en dijken integraal werd uitgevoerd. Doch de schuring van deze of soortgelijke sluizen heeft bijgedragen tot het verdiepen van de havengeul tussen de "Plate" en de latere Zoutkaai, zodat schepen met grotere diepgang tot deze plaats toegang kregen (9).

(Vervolgt)

P. LOMBAERDE

BOEKBESPREKING

Charles-Louis VAN BATTEN

Van ons medelid, tevens eminent filatelist Robert LEROY van wie in "Ostendiana IV" pas een opgemerkte bijdrage over Oostendse postwaardestukken werd opgenomen, verscheen onlangs een filatelistische studie getiteld "Koerier Charles-Louis Van Batten". VAN BATTEN was "postillon" van 1838 tot 1846, lange tijd te Oostende. Daarnaast was hij ook "courrier de commerce".

Aan de hand van onuitgegeven documenten (allen afgebeeld), poogt LEROY de biografie van VAN BATTEN samen te stellen en één van zijn grote tochten als koerier namelijk deze Oostende - Odessa (1845-1846) te reconstrueren.

Doorheen deze case-study (met een duidelijk Oostends tintje!), krijgen we meteen het beeld opgehangen van de gebruiken in het internationale briefverkeer midden vorige eeuw, en van de wedewarigheden van de koeriers en postiljons die deze lange verbindingen onderhielden. Natuurlijk is het wel iets meer prozaïsch dan de hyper-romantische avonturen van koerier Michael Strogoff!

Vele gegevens over VAN BATTEN zélf en over zijn familie, maken deze monografie ook voor familiekundigen interessant.

Robert LEROY, koerier Charles-Louis Van Batten, Wefis-studie nr. 30, Oostende, 1982 (61 blz., ill.) (Prijs : 130 fr.; te storten op rekening nr. 001-0673604-15) met vermelding Wefis studie nr. 30).

N.H.

De politieke carrière van A. Stracké (1904-1911)

De verkiezingsstrijd van 1903

A. Stracké, succesvol hotelhouder, eerlijk en solied man van zaken en van aanzien, is op late leeftijd (bijna 58 jaar oud) en zonder veel enthousiasme in de Oostendse politiek verzeild.

Eind augustus of begin september 1903 werd hij door de liberalen aangezocht zich op hun lijst kandidaat te stellen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 18 oktober dat jaar. A.S. aanvaardde maar, wars van partijpolitiek, maakte hij voorbehoud. Op 8 september, nog vóór de poll zijn kandidatuur had goedgekeurd, had hij aan het liberaal comité een pak circulaires afgegeven om ze op de algemene vergadering aan de leden uit te delen. Daarin dankte A.S. voor het aanbod maar verklaarde dat hij volledig onafhankelijk wilde blijven. Hij was bereid in alle oprechtheid mee te werken voor de welvaart van Oostende, maar verklaarde dat partijtivist zoveel kwaad stichtte en voegde erbij dat hij, als overtuigd liberaal, in het belang van de stad, altijd gewenst had enkele katholieken naast de liberalen in de raad te zien zetelen.

Die beginselverklaring van A.S. schoot vlijmend in het liberale keelgat en "L'Echo d'Ostende", driftige spreekbuis van de blauwe partij, begon tegen A.S. een venijnige campagne die meer dan twee maanden duurde, met een escalatie naarmate de verkiezingsdag naderde (zie L'Echo ... van 13.09 tot 1.12.1903).

Aangezien A.S. geen vaste liberale koers wilde volgen, (L'Echo, 13.09.1903), kon zijn kandidatuur niet bekrachtigd worden. De "Association libérale" wilde een homogene gemeenteraad en geen compromissen.

In een antwoord (Echo, 15.09.1903) bevestigde A.S. zijn oprechte bedoelingen. Hij stond erop vrij te kunnen kiezen tussen het welzijn van de stad en de engere belangen van de liberalen. Hij zou die houding ook aangenomen hebben tegenover de katholieke partij en herhaalde dat de aanwezigheid van enkele katholieken in de raad een voordeel voor Oostende zou zijn. Een oppositie dwingt immers de problemen grondig te bestuderen.

Maar de liberalen hadden een heilige schrik van de intrede van klerikalen in de gemeenteraad. Dat zou een ramp betekenen voor de stad : allereerst het verval van het lager onderwijs en de ondermijning van het badseizoen. De voorspoed van Oostende steunde op het liberalisme.

Kort daarop : coup de théâtre !

Op 17.09.1903 bloklettert de Echo : "Un comble! M. Stracké candidat catholique! Hij heeft aanvaard maar handhaaft zijn liberaal standpunt!". Strackés woorden uit een brief (van 14.09) aan de voorzitter van de katholieke kring, worden geciteerd : "J'ai toujours été libéral et je le resterai... Je ne voudrais pas que, ni libéraux, ni catholiques, puissent un jour me qualifier de traître ou kazakkedraaier" (sic). (A.S. kende dus ook wat van de taal van de meerderheid der Oostendenaars!).

Daarop schampere commentaar van de Echo : "Arme katholieke partij. Groot is haar nood aan kandidaten. Ze gebruikt zelfs een overloper".

In het nummer van 20.09 wordt de aanval tegen de "overloper" verscherpt. Zijn privacy wordt daarbij niet gespaard. "A.S. kandidaat op de katholieke lijst! Wat een grap! Die A.S. ontvangt nooit geestelijken in zijn huis, gaat nooit naar de mis, is meer atheïst dan liberaal".

Weer verzet A.S. zich (Echo 24.09) tegen het verwijt "transfuge".
"Ik ben geen overloper. Vóór de poll heb ik mijn standpunt doen kennen. Ik ben te eerlijk geweest. Niet ik wilde met alle geweld naar het stadhuis, de liberalen hebben bij mij aangedrongen. Nu hebben de katholieken mij gevraagd en ze aanvaardden mijn voorwaarden".

Maar de Echo antwoordt bits : "We blijven hem overloper noemen. Van de katholieken, met of zonder Stracké, is geen goeds te verwachten. Le cléricisme, voilà l'ennemi. A bas la calotte! Die vierkatholieke kandidaten (nl. Vander Heyde, Hamman, Desmet en Stracké) maken geen kans".

En de hetze tegen A.S. wordt voortgezet. Kleinzielig en met onliberale intolerantie wordt gespot met het Duitse accent van de kranige selfmade man uit Naumburg, al ruim veertig jaar Oostendenaar en veertien jaar Belg. "De schaamteloze overloper... zijn politieke overtuiging is van geen tel... Hij kent alleen zaken". En L'Echo sneert : "bedides gompinaisons", "bedides affaires", "bedides et krantes avaires", (sic).

Voor laster wordt niet teruggeschrikt. Op 8.10 schrijft L'Echo : "M. Stracké qui, pour faire vivre les Ostendais, qu'il dit aimer de tout coeur, n'emploie que ses compatriotes, des... Allemands!!!" A.S. zal er rustig en vernietigend op antwoorden.

Uit die liberale scheldliteratuur (in de Echo) tegen A.S. lees ik hier een ruiker-
tje samen dat stinkt van nijd en boosaardigheid :
"l'ineffable caméléon politique"
"catholique affublé d'un faux nez libéral"
"un libéral girouette"
"la risée de toute la ville"
"renégat politique"
"judas parmi les Phariséens"
"un ex-libéral à tout faire"
"stupéfiante apostasie"
"candidat hétéroclite"
"le délicieux Stracké"
"un homard, quasi bleu"
"une brebis galeuse"
"ce jeune homme politique"
"dans son jargon panaché d'allemand"
"le maître d'hôtel qui fait de la si mauvaise cuisine politique"
"on devrait le mettre dans son musée dont il ne serait pas le moindre curiosité"

Het Vlaams liberaal verkiezingspamflet "Noch nu, noch nooit" (8.10.1903, nr. 1- uitgegeven door H. Goddyn, Babylonstraat 1) - in erbarmelijk Nederlands gesteld en van bedroevend laag niveau - nam het schimproza van de "Echo" over. Ook hiervan een paar bloemetjes : "de kaloten... de klerikale bloedzuigers met hunnen cameleon"
"de drie klerikale kleppers en hunnen peerdekop"
"als Stracké nog iets te missen heeft, dan gaat het regelrecht in den zak van de Duitschmans"
"De twee lijsten. Op de ééne al de standen der maatschappij. Op de andere : de geldzak, de slavernij, de Duitse soldatendwang"

"De kazakke draaijer uit de Kaaistraat eet geen choucroute om te doen gelooven dat hij geen vreemde luis is... De saucissen van Francfort staan op zijn menu als saucissen van Oostende"

"Monoloog van den kameleon : Ik heb meer beziens... als mijn boschaap uit mijn Museum"

Er wordt zelfs een café mop getapt : "Madam, nen Stracké! - Weet ge niet wat dat is ? Aan de Visscherskaai hoort ge niets anders meer. In plaats van nen half-en-half, drinkt met daar nen Stracké!"

Hoe gunstig steekt daartegen Strackés verdediging af in een lezenswaardig blaadje, gezet in de drukkerij van zijn hotel. Beheerst, sereen en met volledig begrip voor de economische problemen van de stad (de nadelige wet op de spelen was toen gestemd) antwoordt A.S. op de beschuldigingen. Ik vat hier weer samen.

Allereerst herhaalt A.S. de redenen van zijn kandidatuurstelling. "Na rijp beraad heb ik het aanbod van de liberalen aanvaard. Ook uit dankbaarheid tegenover de stad waar ik bijna 45 jaar heb doorgebracht (Een vergissing van ca. 4 jaar want A.S. was pas sinds 5 mei 1862 in Oostende gedomiciëerd).

"Ik blijf een rechtzinnig liberaal en meen dat verdraagzaamheid essentieel is voor elk liberalisme. Ik verwachtte wederzijdse tolerantie, betreurde partijentwist en kliekjesgeest. Omdat ik het algemeen welzijn nastreefde, heeft men mij versleten voor overloper, jezuïet, verrader. De wet op de spelen, gestemd door een gedeelte der katholieken, door liberalen en socialisten, heeft veel schade aan de stad berokkend... Maar er is ook de concurrentie. Onze publiciteit is gebrekkig. Voor de grootheid van Oostende moeten we samenwerken. Oppositie is een goede zaak. Maar alle raadsleden moeten zelfstandig handelen en zich niet laten leiden door de partijgeest".

Verder verdedigt A.S., in een open brief aan de liberale burgemeester (Alfons Liebaert), zijn voorstel om twee of drie katholieken - très honorables et sérieux - op de liberale lijst op te nemen. "Het zouden medewerkers geweest zijn. Uw vijanden zijn te zoeken bij de liberalen die uw taak bemoeilijken. Men is u niet dankbaar, men lastert - men maakt u verantwoordelijk voor het rampzalig seizoen. De resultaten van de verkiezingen zijn voor mij niet belangrijk. Ik schrijf dat nu - vóór 'n overwinning of 'n nederlaag - omdat ik geen windhaan ben".

In dat verkiezingsblaadje van A.S. kwam ook een ironisch verhaaltje voor (ondertekend: "un électeur") dat nog aardig actueel klinkt. "Er was eens een eerlijk man, op wettelijke manier rijk geworden, die een gedeelte van zijn fortuin gebruikte om een kuststrook te verfraaien en de stad Oostende met een interessant museum te begiftigen. Toen de stad door een crisis getroffen werd, droomde die man ervan verzoening te bewerken. Maar, een politiek man mag niet denken. Hij moet het credo van zijn kliek zingen. Een eerlijk man die zegt wat hij denkt, dat wordt niet aanvaard. Met feiten, cijfers, documenten klaar en duidelijk argumenteren, is een politicus onwaardig. Niet ja en amen zeggen op wat van de partij uitgaat, is verraad plegen. Niet persoonlijk denken, dat is de ware vrije gedachte. Zijn persoonlijke ideeën drukken en publiceren is een misdad".

In een volgende paragraaf schudt A.S. opnieuw de onverdiende scheldnaam "overloper" krachtig van zich af. "Vooraleer definitief toe te zeggen heeft hij eerst zijn persoonlijke opvattingen doen kennen. Ze waren echter te "liberaal" in de ware zin van het woord. De katholieken opperden daar geen bezwaar tegen. Nochtans is en wordt A.S. geen lid van de katholieke kring. Hij blijft liberaal maar meent dat het stadsbestuur ieders medewerking nodig heeft".

En terloops vraagt A.S. nog : "Kesteloot (liberale kandidaat), die lid is van de kerk-fabriek van Mariakerke, is dat ook een overloper ?"

"Geen duistere invloeden hebben hier gewerkt. A.S. heeft alleen naar zijn geweten geluisterd en zijn gezond verstand gebruikt. In deze crisistijd moeten alle burgers samenwerken. De minderheid moet de meerderheid ter zijde staan voor dat ene doel, het welzijn van Oostende".

Tenslotte antwoordt A.S. afdoende op de lasterlijke bewering dat hij slechts "landgenoten", d.w.z. : Duitsers in dienst neemt.
"Ik ben Belg en Oostendenaar. Dat er meer Duitsers zijn onder de vreemdelingen die bij mij in dienst staan, ligt hieraan dat daaronder personen zijn die Engels, Duits en Frans kennen. Maar het is een leugen te beweren dat ik Duitsers in dienst neem ten nadele van Belgen en Oostendenaars. Volgende cijfers spreken duidelijk. In mijn verschillende instellingen : hotel, stationsbuffet, oesterpark, maalbotenrestaurant werken 152 personen. Daarvan zijn er 102 Belgen, het merendeel Oostendenaars. Verder 38 Duitsers, 5 Oostenrijkers, 1 Hollander, 1 Hongaar, 1 Rus, 2 Luxemburgers en 2 Denen".

En zo naderde de verkiezingsdag van 18 oktober. De uitslagen leverden tenslotte een kleine overwinning op voor de liberalen. Voldoende echter voor de "Echo" om te kraaien : "A.S. komt niet in de raad!" (20.10.1903) en "Stracké, nu heb je wel je les geleerd" (22.10.1903).

Enkele dagen later echter moesten de liberalen en de "Echo" een bittere pil slikken. Op grond van een onregelmatigheid - er waren enkele stembrieven te veel gevonden - had de Bestendige Deputatie A. Stracké als verkozen geproclameerd in de plaats van de liberaal Tanghe, die nochtans meer stemmen had behaald. En op 29.11.1903 moest de "Echo" met spijt toegeven : "A.S. récompensé largement de son invraisemblable défection du parti libéral".

Ik wens hier te noteren dat tijdens die verkiezingsstrijd het andere liberaal Oostends blad "Le Carillon" zich bijzonder kalm gedragen had en geen kwaad woord had geuit over A.S. Op 20.10.1903 - dus twee dagen na de verkiezingen - constateerde het nuchter : "Il serait puéril de nier que notre victoire d'hier est presque'une défaite". En op 28-29.11.1903 werd zakelijk en zonder commentaar gemeld dat A.S. verkozen was.

Zo kwam A. Stracké in de Oostendse gemeenteraad waarin hij effectief zetelde van 2.02.1904 tot 31.12.1911.

G. BILLIET

(wordt voortgezet)

OORLOGSDAGBOEK 1940-1945

Bij overvloed aan tekst konden wij in dit nummer het 4de deel van het "Oorlogsdagboek 1940-1945" niet opnemen. Onze leden zullen ons hiervoor wel willen verontschuldigen. In het oktober-nummer verschijnt dan ook het beloofde vervolg.

O.V.

Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het Koninklijk Atheneum werd een reeks van 10 mooie prentkaarten in kleur uitgegeven.

De 10 kaarten stellen voor :

1. Gevel L. Spilliaertstraat
2. De hoofdingang
3. De speelplaats
4. Het klokje
5. Een corridor
6. Lokaal wetenschappen
7. Tekenlokaal
8. Turnzaal
9. Speelzaal Internaat
10. Gevel Internaat Rogierlaan.

De reeks kan besteld worden mits overschrijving van 80F + 10F portkosten (= 90 F.) op rek. nr 000-0437207-28 van de v.z.w. "Vereniging van Oud-Leerlingen en Vrienden van het K.A. Oostende".

O.V.

STUDIEMATERIAAL

Wij wijzen even op het bestaan van het boek "Heuristisch en methodologie van de dorpsgeschiedenis" (uitgever : P. De Bock-Doehaerd) (V.U. Brussel. Centrum "Sociale Structuren en Economische Conjunctuur"), uitgegeven te Antwerpen in 1980. Jules Hannes bv. licht er de "Fiscale bronnen, 19de eeuw" toe. (Deze referentie stamt uit het driemaandelijks tijdschrift "Het Oude Land van Aarschot", jg. 16, nr. 4, december 1981 waar Erik Aerts een opstel, "Het bronnenmateriaal van de economische geschiedenis. Een encyclopedie overzicht"; aldaar voor publicatie vrijgaf). De heer E. Aerts is een afgestudeerd licentiaat in de geschiedenis en bereidt momenteel een doctoraat voor dat een aspect uit de economische geschiedenis van België uitdiept.

Emiel SMISSAERT

IN DIT NUMMER

blz. 2 : G. BILLIET : Een Tentoonstelling met historische blunders;
blz. 3 : A. VAN CAILLIE : De Oostendse fotografen : Arthur POTTIER;
blz. 7 : N. HOSTYN : Oostendse muziekgeschiedenis XX Léon Rinskopf (slot);
blz. 11 : J. SURMONT : Hoop in de Toekomst en de vrijheidsbeweging in Oostende (1865-1914);
blz. 18 : N. HOSTYN : Vergeten Oostendse kunstschilders : XXV Jules COLLEN-TURNER;
blz. 20 : P. LOMBAERDE : Het "Cobergher"-plan voor Oostende via de verwoesting van de zeehavenstad in 1604;
blz. 24 : G. BILLIET : August STRACKE (5).

TEKSTOVERNAME UIT "DE PLATE" STEEDS TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE.

A. VAN ISEGHEM

AN HYP

spaarkas - kredieten

ALLE VERZEKERINGEN

HYPOTHEKEN

geven U:

- ★ voordelige rente
- ★ vrijstelling van roerende voorheffing (tot 15.000 fr. intrest)
- ★ onmiddellijk volledig opvraagbaar
- ★ ongevalverzekering

Een vriendelijk onthaal en een persoonlijke service
zullen U te beurt vallen.

STOCKHOLMSTRAAT 47a

8400 OOSTENDE

Tel. 70.35.73